

PROF. THDR. LADISLAV CSONTOS SJ, PHD.

Trnavská univerzita v Trnave, Teologická fakulta

INICIATÍVY NOVEJ EVANJELIZÁCIE NA SLOVENSKU

New Evangelization Initiatives in Slovakia

Slovenská republika síce patrí k tradične katolíckym krajinám Európy, ktorá v druhej polovici dvadsiateho storočia prežila tvrdé prenasledovanie Cirkvi. Od zmocnenia sa vlády komunistami v bývalom Česko-Slovensku politickým prevratom vo februári 1948 rozpútala nová politická moc tvrdé prenasledovanie Katolíckej cirkvi. Vývoj smeroval k štátnemu zriadeniu, ktoré si nárokovalo kontrolu nad všetkými oblasťami spoločenského, politického, kultúrneho, ale aj náboženského života. Smernice z mája 1948 nariadili odstrániť kríže zo škôl, zrušili vyučovanie náboženstva na stredných školách. Nariadili, že každý druh vzdelania a výchovy musí byť v súlade ľudovodemokratickým duchom a že štát má právo na ich kontrolu, čo bolo namierené proti cirkevným internátom a súkromným školám, ktoré ešte existovali¹. Kardinál Korec o tejto dobe vydal nasledujúce svedectvo: „Už v júni roku 1948 sa konala v Karlových Varoch dôležitá porada predstaviteľov vlády o cirkevnej politike. Tam sa rozhodlo, ako pokračovať v cirkevnej politike: »Obmedziť činnosť biskupov, izolovať ich od kléru, obmedziť vplyv Vatikánu, uviesť novú Katolícku akciu, zaviesť úrad pre cirkevné veci, podporovať kňazov, ktorí dávajú a plnia socialistické záväzky. Cirkev katolícku premieňať postupne na Cirkev národnú, zasiahnuť do katolíckych ustanovizní, odstraňovať horlivých kňazov...« A potom nasledovala jedna Jóbova zvesť za druhou... vláda

¹ Por. J. M. Dubovský, M. Fedor, I. Chalupecký, E. Krapka, V. Mikula, G. Povala, H. Radváni, J. Šimončíč, *Dejiny Spoločnosti Ježišovej na Slovensku*, Trnava 1990, s. 396.

siahla na cirkevný majetok, poštátňuje ďalšie školy, ruší katolícke časopisy... zakazuje Združenie katolíckej mládeže, ruší aj vydavateľstvá Spolku sv. Vojtecha, Posla, Verbum a iné... Koncom roku 1948 bola zatvorená veľmi cenná inštitúcia »Ústredná katolícka kancelária« so sídlom v Bratislave. Boli zakázané i ďalšie organizácie – katolíckych žien, mužov... Napriek všetkým tvrdým opatreniam a zásahom proti Cirkvi, žiadalo sa od biskupov, aby opätovne vydávali vyhlásenia na podporu vlády. Arcibiskup Beran v obežníku z 29. apríla 1949 preto napísal: »Nie sme ochotní kedykoľvek a pri každej príležitosti vydávať opätovné politické vyhlásenia... Našou úlohou je spása nesmrteľných duší.« Medzitým, čo boli zastavené katolícke časopisy rušené cirkevné školy a spolky, okolo 70 kňazov bolo vo väzení, spolu niekoľko sto laikov...“².

Vláda „dekrétom č. 112 zo 14. júla 1950 zrušila 13 diecéznych seminárov a ponechala len fakultu v Bratislave a v Prahe. Počet seminaristov poklesol na 10%“³. Tomuto opatrenie predchádzala v noci z 13. na 14. apríla likvidácia mužských reholí. Bolo zlikvidovaných 16 mužských reholí s 1 019 rehoľníkmi v 96 kláštoroch, bolo znemožnené prijímanie novicov. Následne boli zlikvidované aj ženské rehole, ktorých bolo 24 so 4 253 rehoľnými sestrami, ktoré pôsobili v 168 kláštoroch, pričom viedli mnohé školy a veľké nemocnice⁴. Zostávala totálne oklieštená farská pastorácia obmedzená na vysluhovanie sviatostí a obmedzené vyučovanie náboženstva na základných školách. Štátny teror dosiahol svoje maximum v spojení s množstvom inscenovaných procesov proti biskupom, rehoľným prestaveným,

² J.Ch. Korec, *Od barbarskej noci*, Bratislava 1990, s. 52–53. Pozri tiež: J. Dolinský, *Alternatívne vzdelávanie a výchova mimo fakulty a seminára*, in: *Katolícka bohoslovecká fakulta v Bratislave 1936-1989*, Trnava 2011, s. 196–206.

³ J. Dolinský, *Cirkevné dejiny Slovenska II*, Trnava 2002, s. 87. Tiež: J. Dolinský, *Arcibiskup Eduard Nécsey – život stálej adorácie*, in: „Viera a život“ r. 23, č. 3, 2013, s. 27–30. J. Dolinský, *Biskup Róbert Pobožný: úsilie o pokoj a jednotu v ťažkej dobe*, in: „Viera a život“ r. 22, č. 6, 2012, s. 34–37.

⁴ Por. V. Judák, *Historický prierez desaťročnej činnosti Konferencie biskupov Slovenska*, in: *Katolícka cirkev na Slovensku*, www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/konferencia-biskupov-slovenska/p/historicky-prierez [13.7.2016].

kňazom i laikom⁵. „Súčasne s prípravami na likvidáciu kláštorov prebiehala takzvaná akcia »P« (pravoslávie). Išlo o násilné včlenenie gréckokatolíckej cirkvi do pravoslávia. Jedným z prvých krokov bolo zatknutie biskupov Pavla Gojdiča a Vasila Hopku. Zinscenovaný »prešovský sobor« sa uskutočnil 28. apríla 1950⁶. Na ňom bola gréckokatolícka cirkev rozpustená a jej duchovní a veriaci boli nútení prijať pravoslávnu vieru. Nasledovalo prenasledovanie kňazov a veriacich, ktorí zostali verní katolíckej viere. Len diecéznych kňazov, ktorí sa dostali roku 1950 mimo pastoračnú izoláciu, sústreďovacie tábory, väzenie), bolo vyše 300. Až roky 1968-69 znamenali určité uvoľnenie v prenasledovaní no došlo iba k úradnému obnoveniu gréckokatolíckej cirkvi 13. júna 1968⁷. Vyučovanie náboženstva na základných školách zostalo naďalej obmedzené ako i prijímanie do štátom kontrolovaného kňazského seminára v Bratislave. V období prenasledovania sa vytvorili dôležité neoficiálne štruktúry života Katolíckej cirkvi na Slovensku, ku ktorým patrili tajne fungujúce rehole a rozličné formy laického apoštolátu. Pád komunistického režimu priniesol vonkajšiu slobodu a potrebu obnovy riadnych cirkevných štruktúr spojených s novou evanjelizáciou Slovenska, v ktorých možno vybadať dve základné tendencie plošnú a špecializovanú, ktoré narážajú na spoločné ťažkosti a potrebu zmeny na farskej úrovni.

Plošné projekty

Prvým plošným projektom bolo „Desaťročia duchovnej obnovy Slovenska, ktorá bola vzdialenou prípravou na Jubilejný rok 2000“⁸. Konferencia biskupov vydávala metodické materiály pre farárov a správcov farností, ktoré prinášali témy na jednotlivé mesiace a boli

⁵ Por. J.Ch. Korec, *Od barbárskej noci*, op. cit., s. 65–70.

⁶ J. Dolinský, *Cirkevné dejiny Slovenska II*, op. cit., s. 88.

⁷ Por. tamže, s. 94.

⁸ V. Judák, *Historický prierez desaťročnej činnosti Konferencie biskupov Slovenska*, in: *Katolícka cirkev na Slovensku*, www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/konferencia-biskupov-slovenska/p/historicky-prierez [13.7.2016].

tiež uverejňované v katolíckych časopisoch⁹. Desaťročie do roku 2000 bolo charakteristické najmä obnovou a vybudovaním riadnych cirkevných štruktúr. Bolo vybudovaných niekoľko sto nových kostolov, ktorých stavba za predchádzajúceho režimu nebola možná.

Už po svojom nástupe na čelo Spišskej diecézy biskupa Mons. František Tondra na prvých kňazských rekolekciách v jeseni 1989 hovoril o zámere zvolať diecéznu synodu, ktorá by sa stala nástrojom zjednotenia a systematickej organizácie duchovného života tejto partikulárnej cirkvi. V rokoch, ktoré nasledovali, sa však ťažisko pastoračnej práce tak v diecéze ako aj v ostatných diecézach Slovenska sústredilo na zriaďovanie patričných štruktúr, úradov a inštitúcií. Súčasne sa na Slovensku prakticky v celých 90-tých rokoch hovorilo o tom, že bude najskôr usporiadaný celoslovenský cirkevný snem a od jeho výsledkov sa budú odvíjať diecézne aktivity podľa úvah jednotlivých biskupov v tomto smere¹⁰. Napokon sa však uskutočnili diecézne synody v diecézach: Banská Bystrica v rokoch 2003-2005, Košice v rokoch 2004-2006, Spiš v rokoch 2006-2011¹¹. Od roku 2015 prebieha diecézna synoda Ordinariátu ozbrojených síl a ozbrojených zložiek Slovenskej Republiky s predpokladaným termínom ukončenia v roku 2017¹².

Slovenskí jezuiti od roku 1992 usporiadali desať interdisciplinárnych sympózií na rozličné témy so spoločným titulom *Nová evanjelizácia*. Nik z účastníkov nepochyboval o správnosti témy, respektíve výzvy sv. pápeža Jána Pavla II. o potrebe novej evanjelizácie, či reevanjelizácie Európy ako i Slovenska. Na druhom ročníku otec biskup František Rábek vyzdvihol potrebu evanjelizovať farnosť, pričom

⁹ Por. F. Rábek, *Kristovo poslanstvo (téma duchovnej obnovy na máj)*, in: „Slovo Dvojtýždenník gréckokatolíckej cirkvi“ roč. XXIV. 1992, č. 10 s. 3.

¹⁰ Por. *Dokumenty Druhej synody spišskej diecézy*, Spišská Kapitula 2011, s. 11–12.

¹¹ Por. tamže, s. 11.

¹² Por. F. Rábek, *Dekrét o vyhlásení synody. Marianka: Ordinariát ozbrojených síl a ozbrojených zborov Slovenskej republiky 2015*, www.ordinariat.sk/data/files/3085_dekret-o-vyhlaseni-synody.pdf [13.7.2016].

ako kľúč označil potrebu evanjelizovať kňazov a aktívnych laikov¹³. Vo svojom príspevku podal aj popis východiskového stavu a a cieľ, potrebu zlepšenia, ktorú charakterizoval ako výzvu, aby sa farnosť stala spoločenstvom spoločenstiev¹⁴. Konferencia biskupov Slovenska pracovala na celoplošných projektoch „Pastoračný a evanjelizačný plán katolíckej cirkvi na Slovensku pre roky“ 2001-2006 a 2007-2013. Boli to dva kvalitne vypracované evanjelizačné a pastoračné plány Katolíckej cirkvi na Slovensku.

Po dvadsiatich rokoch dvojica pastorálnych teológov Jozef Žuffa a Zdenko Pupík realizovala medzi kňazmi anketu o potrebe pastoračného plánovania. Jeden respondent zhodnotil spoluprácu diecézy s farnosťami slovami: „Nepamätám si v ostatnom čase, že by z úst niektorého cirkevného predstaveného zaznel vôbec pojem Pastoračný plán, že by v našich katolíckych masmédiách sa vysielala relácia, diskusia na túto tému. Ak v roku 2013 skončilo obdobie Pastoračného plánu, nikde sme nepočuli nič o zhodnotení daného plánu a evaluácia je veľmi potrebná“¹⁵. Ukázalo sa, že v plošných akciách boli priveľké očakávanie ale skromné výsledky. Napriek tomu boli vytvorené cenné dokumenty a samotný proces ich tvorby bol obohatením pre tvorcov. Tento proces priniesol aj široký priestor pre vedeckú a odbornú diskusiu. Ukázalo sa, že v menších aktivitách boli dosiahnuté relatívne väčšie výsledky a najmä spontánne iniciatívy mali väčšiu plodnosť. V pastoračnom plánovaní sa ukázali aj viaceré nedostatky a to predovšetkým absencia kontroly v plánovaní. U kňazov nedostatok vlastnej iniciatívy a potreby niečo vo svojej pastoračnej práci zmeniť alebo zlepšiť, tiež malá kontinuita vo farskej pastorácii, keď nový správca farnosti začína akoby od nuly bez nadviazania na výsledky práce svojich predchodcov. Striedanie rozličných typov správcov farností, ktorí sú niekedy priveľmi autoritatívni a málo kooperatívni.

¹³ Por. F. Rábek, *Farnosť – miesto a východisko evanjelizácie*, in: *Nová evanjelizácia. Zborník sympózia s medzinárodnou účasťou II: ročník*, Trnava 1993, s. 138.

¹⁴ Por. tamže, s. 139.

¹⁵ Z. Pupík, J. Žuffa, *Vidieť, hodnotiť, konať, Pastoračné plánovanie vo farnostiach*, Trnava 2015, s. 58.

Špeciálne projekty

V nadväznosti na sympózií so spoločným titulom *Nová evanjelizácia*, ktoré sa postupne venovali témam potreby novej evanjelizácie všeobecne a následne špecifickým témam mládež, rodina, seniori, chorí, farnosť, kňazská formácia, kresťanská kultúra, elektronické médiá, misie¹⁶, bol na Teologickej fakulte Trnavskej univerzity spustený projekt *Skvalitnenie vyučovania pastorálnej teológie*. V jeho rámci bol v roku 2007 uskutočnený „Výskumu religiozity katolíkov na Slovensku“. Išlo o prístup modernej pastorálnej teológie, ktorá potrebuje spoluprácu s empirickými vedami, ako je psychológia, politológia a sociológia. Výsledky výskumu boli spracované metódou pastorálnej teológie, prevzatej od zakladateľa francúzskeho hnutia robotníckej mládeže JOC abbé Cardijna (1882-1967): vidieť – posúdiť – konať (*voir – juger – agir*). Takto pastorálna teológia obsahuje tieto tri aspekty: aspekt kaiologický, aspekt kriteriologický a aspekt praxeologický, ktorý je pre ňu kľúčový¹⁷.

Jeden dôležitý praktický problém, na ktorý poukázal výskum v oblasti odovzdávania viery v rodine je slabá účasť otcov na ňom. Deti učili modliť sa hlavne matky, staré matky a kňazi, mladšiu generáciu katechéti. Viac ako polovica otcov chodila menej často na sv. omšu ako raz do týždňa. V oblasti rodinného života a reprodukčného správania sa vo všetkých sledovaných oblastiach prejavil veľmi pozitívny vplyv religiozity podľa všetkých sledovaných ukazovateľov. Kvôli spresneniu údajov o vplyve religiozity sa overoval súčasný možný vplyv ďalších faktorov, ktoré môžu ovplyvňovať hodnotu prisudzovanú manželstvu, postoje k mimomanželskému spolužitiu a ďalšie sledované ukazovatele rodinného života. Ukázal sa významný vplyv religiozity na chápanie rodinného života a reprodukčné správanie obyvateľstva. Je to dôležité znamenie, že negatívnym vplyvom na rodinu možno čeliť iba nepriamo, a to prehlbovaním a skvalitňovaním

¹⁶ Por. J. Ďurica, J. Kyselica, *Od prípravy synody o novej evanjelizácii po jej uvádzanie do života*, Trnava 2014, s. 16–17.

¹⁷ Por. L. Csontos, J. Matulník, *Zhrnutie*, in: J. Matulník a i.: *Analýza religiozity katolíkov na Slovensku: Poznatky zo sociologického výskumu*, Bratislava 2008, s. 305.

náboženského života veriacich. Objavila sa aj menej priaznivá skutočnosť, že i v tomto výskume sa prejavila pomerne vysoká miera benevolencie obyvateľov Slovensku, i veriacich, ku kohabitáciám, k sexuálnym stykom maloletých i k hormonálnej antikoncepcii¹⁸.

Druhý dôležitým výskumom v rámci projektu *Skvalitnenie vyučovania pastorálnej teológie* bol „Výskum religiozity mladých katolíkov na Slovensku vo veku 17 rokov“, ktorý realizoval v školskom roku 2012/13 riešiteľský kolektív pod vedením sociológa profesora Jozefa Matulníka. Zaujímavé sú výsledky ohľadom rozhodnutie pre kňazské resp. rehoľné povolanie. Toto rozhodovanie je zvyčajne niekoľkoročný rozhodovací proces, na ktorý vplývajú viaceré vnútorné i vonkajšie faktory. Tomu zodpovedajú výsledky výskumu: 0,9% áno a 1,9% skôr áno v odpovedi na otázku: *Chceli by ste vy vykonávať kňazské, resp. rehoľné povolanie?* Odpoveď skôr áno signalizuje, že mladý človek je v rozhodovacom procese pravdepodobne už dosť ďaleko, čo vzbudzuje nádej a je výzvou pre ohlasovanie evanjelia v celej jeho plnosti dnešným mladým ľuďom, lebo aj z nich si chce Boh povolať tých, ktorí sú potrební do jeho žatvy¹⁹. Vážne sú zistenia výskumu, ktoré poukazujú na veľmi permissívne postoje ku kohabitáciám u študentov i u matiek a na druhej strane na pozitívny vplyv religiozity na tieto postoje. S názorom, že je vhodné, aby muž a žena pred vstupom do manželstva najprv spolu určitý čas žili na „na skúšku“ súhlasilo vo výskume až 84,5% študentov. Je to oblasť, v ktorej sa dlhodobo ukazujú slabiny katechézy a pastorácie mládeže. Vo výskume sa tiež potvrdilo, že respondenti, ktorých charakterizuje vyššia religiozita vo väčšej miere odmietajú kohabitácie i sexuálne styky neplnoletých ako menej religiózni respondenti, týka sa to najmä osobnej modlitby,

¹⁸ Por. J. Matulník, M. Kratochvíla, J. Kyselica, *Religiozita, rodina a reprodukčné správanie obyvateľov Slovenska*, in: J. Matulník, a i.: *Analýza religiozity katolíkov na Slovensku: Poznatky zo sociologického výskumu*, Trnava 2008, s. 223.

¹⁹ Por. L. Csontos, *Vzťah ku kňazskému povolaniu*, in: J. Matulník, *Analýza religiozity mladých katolíkov na Slovensku Poznatky zo sociologického výskumu*, Trnava 2014, s. 55–72.

frekvencie prijímania sviatosti zmierenia a eucharistie a intenzity účasti na živote farského spoločenstva²⁰.

Zaujímavých je okruh zistení ohľadom rodinného prostredia mladých katolíkov vo veku 17 rokov. Rodinnú atmosféru hodnotia dve tretiny respondentov pozitívne. Dôležitú úlohu hrá prítomnosť vlastného otca, keď respondenti z týchto domácností častejšie praktizujú vieru a taktiež predpokladajú, že budú chodiť do kostola, keď budú mať 25 rokov. Podobnú dôležitú úlohu v rodine zastávajú i starí rodičia. Deti z domácností, v ktorých žije minimálne jeden starý rodič, chodia častejšie do kostola, predpokladajú, že ho budú navštevovať aj ako 25-roční. Títo respondenti sa tiež cítia viac spätí so svojim farským spoločenstvom²¹. Nie veľmi prekvapujú zistenia výskumu ohľadom vplyvu elektronických médií na mladých. Muži celkovo využívajú médiá počas dňa výrazne viac než ženy. Hranie počítačových hier u mladých a taktiež ich záujem o mediálne obsahy zamerané na hry veľmi úzko súvisí s ich menej intenzívnou prípravou na vyučovanie, horšími známkami a menej intenzívnou komunikáciou s rodičmi o citlivých otázkach. U mladých katolíkov je hranie počítačových hier tiež v negatívnom vzťahu s ich súkromnou a verejnou náboženskou praxou – menej sa modlia, menej často chodia do kostola a celkovo je pre nich náboženstvo menej dôležité²². Mnohé z týchto výziev sú podnetom na skvalitnenie vyučovania pastorálnej teológie najmä v oblasti začleňovania veriacich do spoločenstva Cirkvi. Ukazuje sa potreba budovať farské spoločenstvá ako spoločenstvo spoločenstiev²³.

Novými výzvami, ktoré stoja pred Katolíckou cirkvou sú osobitne reflektované v monografii Jána Ďuricu SJ a Jozefa Kyselicu SJ: *Od*

²⁰ Por. J. Matulník, M. Kratochvíla, *Postoje ku kohabitáciám*, in: J. Matulník, *Analýza religiozity mladých katolíkov na Slovensku Poznatky zo sociologického výskumu*, op. cit., s. 159–171.

²¹ Por. M. Kratochvíla, *Rodinné prostredie*, in: J. Matulník, *Analýza religiozity mladých katolíkov na Slovensku Poznatky zo sociologického výskumu*, Trnava 2014, s. 119–157.

²² Por. M. Fero, *Médiá*, in: J. Matulník, *Analýza religiozity mladých katolíkov na Slovensku Poznatky zo sociologického výskumu*, op. cit., s. 229–296.

²³ Por. J. Kyselica, *Odovzdávať vieru v súčasnej spoločnosti*, Trnava 2006. s. 122.

prípravy synody o novej evenjelizácii po jej uvádzanie do života. „Po roku 1989 sa pre všetkých ľudí otvorila veľká možnosť objavenia alebo rozvíjania viery, tak u pokrstených, ako aj nepokrstených alebo vzdialených od Cirkvi. Pri veľkej zataženosti kňazov na mnohých miestach misijnej práce sa zapájajú aj laici. Spoluúčasť laikov je však veľmi čiastočná. Niekedy sa vytvára určitá obava a cirkevné dokumenty sa neberú vo všetkom dosť dôsledne“²⁴. Význam hnutí a spoločenstiev vyzdvihujú na príklade farnosti Banská Bystrica – Radvaň, kde pôsobil P. Ján Ďurica SJ. „Z osobnej skúsenosti môžem potvrdiť, že spolupráca s charizmatickými spoločenstvami, vrátane vyučovania náboženstva na školách a bežnej pastorácie v priebehu desiatich rokov, zo skoro mŕtvej farnosti zo 40 tisíc obyvateľmi vznikli ďalšie dve farnosti s novo postavenými kostolmi. Z dvoch sv. omší v nedeľu je teraz dvanásť“²⁵.

Medzi špeciálnymi iniciatívami si zasluhujú povšimnutia evanjelizačný festival gospelovej hudby „Lumen“ v Trnave, ktorý organizujú pre mládež slovenskí saleziáni. Okrem vystúpení domácich a zahraničných kapiel prináša bohatý sprievodný program prednášok svedectiev a dialógov. V roku 2016 sa konal už 24. ročník²⁶.

Slovenskí františkáni zriadili na základe potreby reevanjelizácie kresťanov v strednom veku na Slovensku v bývalom františkánskom kláštore v Beckove Centrum novej evanjelizácie sv. Jána Pavla II. Uskutočňujú modlitby za uzdravenie a napomáhajú rozvoj malých spoločenstiev. Jeho víziou je:

- pomôcť objaviť kresťanom vlastnú identitu Otcovho syna a dcéry, kráľovského dieťaťa so všetkými jeho právami a privilégiami
- prinášať uzdravenie a slobodu Božím deťom²⁷.

²⁴ J. Ďurica, J. Kyselica, *Od prípravy synody o novej evenjelizácii po jej uvádzanie do života*, op. cit., s. 13.

²⁵ Tamže, s. 31.

²⁶ *Buletin festivalu Lumen 2016*, www.fln.sk/2016/wp-content/uploads/buletin-festival-web.pdf [13.7.2016].

²⁷ Por. *Centrum novej evanjelizácie Beckov*, http://cne-beckov.sk/sk_SK/ (13.7.2016).

Spoločenstvo pri dóme sv. Martina v Bratislave vzniklo ako iniciatíva laikov, ktorá sa stretala na dómskej fare a v lete roku 1993 zažili zakladajúci členovia počas duchovných cvičení vo francúzskom mestečku Paray le Monial vyliatie Ducha Svätého. Odvtedy spoločenstvo začalo rásť, a preto sa začalo stretávať vo väčších priestoroch. Popri vlastných stretnutiach začala rásť aj služba na rôznych úrovniach. Evanjelizácia, vydávanie kresťanského časopisu *Nahlas*, duchovné obnovy pre rôzne skupiny atď. Toto všetko bolo a stále je sprevádzané mnohými svedectvami ľudí o ich osobnom obrátení k Ježišovi a zmene životov. Spoločenstvo vyvíja iniciatívy aj oblasti verejného života, viacerí jeho členovia vstúpili do politiky a niektorí sú aj europoslancami²⁸.

Na Slovensku intenzívne pôsobí Katolícka charizmatická obnova. Obnova sa usiluje prispieť k obráteniu, spásy a posväcovaniu všetkých ľudí a k ich zjednoteniu v účinnom spoločenstve Božieho ľudu. Záleží jej na tom, aby každé dielo v Cirkvi bolo založené na rozpoznávaní Božích zámerov a plánov. Kladie dôraz na: poznanie Boha ako milujúceho a odpúšťajúceho Otca, nadviazanie osobného vzťahu s Ježišom, potrebu posilňovať v sebe prítomnosť Ducha Svätého, dôležitosť Svätého písma, sviatostí, bohoslužby, modlitby, modlitby chvál, dôležitosť charizmiem alebo darov Ducha Svätého pre službu Cirkvi, potrebu budovať spoločenstvo, poslanie ohlasovať evanjelium a vydávať svedectvo. Pôsobí vo všetkých diecézach a od roku 2004 vydáva časopis *Charizma*²⁹. Vo výpočte by sme mohli pokračovať ďalej no kľúčovým sa ukazuje obnova farského spoločenstva v ktorej je kľúčovou osobou duchovný správca farnosti.

Obnova farského spoločenstva

Druhý vatikánsky koncil zdôraznil starobylé učenie, že Cirkev je vo svojej podstate spoločenstvo. Jozef Kulisz pripomína výroky cirkevných otcov o spoločenstve Cirkvi o Komunii (*koinonia*), na

²⁸ Por. *Martindom Spoločenstvo pri dóme sv. Martina v Bratislave*, www.martindom.sk/index.php?id=377&type=md_main_menu&t=7 [13.7.2016].

²⁹ Por. *Katolícka charizmatická obnova*, www.kcho.sk/obnova.php [13.7.2016].

ktorých buduje svoju náuku koncilová konštitúcia o liturgickej obnove *Sacrosanctum concilium*. „Podľa Jána Damascénskeho je jednota kresťanov vyjadrená Pánovou obetou, keď Pán nazýva svoje telo chlebom, ktorý vznikol z množstva zrn, a víno svojou krvou, ktoré vzniklo z mnohých bobúľ. To vyjadruje, že kresťanské spoločenstvo vzniklo z mnohých osôb, ktoré sa zjednocujú Telom a Krvou Kristovou a tvoria jeho Tajomné Telo. Naznačuje aj myšlienku sv. Cypriána, ktorá vyjadruje jednotu kresťanom založenú v eucharistii“³⁰. V roku 1993 vo svojom referáte na sympóziu Nová evanjelizácia Marián Kováčik konštatoval, že cieľom súčasnej pastorácie je priviesť ľudí k prvému svätému prijímaniu a potom tento stav udržiavať. Všetko je zamerané akoby len na jeden cieľ – aby ľudia chodili na prijímanie. Ako pokus o nový model farnosti, ktorý však nezostáva iba modelom, ale stáva sa realitou vo farnostiach v Poľsku, uviedol model farnosti ako spoločenstva spoločenstiev podľa prof. Blachnického zakladateľa hnutia Svetlo-Život. Cieľom modernej pastorácie vo farnosti by sa malo stať vovedenia do života farského spoločenstva, v ktorom sa prijímajú sviatosti, no jej život sa nevyčerpáva iba v ich prijímaní³¹. Toto spoločenstvo sa realizuje vo farnosti ako husej sieti osobných vzťahov, kde duchovný pastier spĺňa osobitné poslanie³².

Je vhodné porovnať požiadavky *Kódexu kánonického práva*: „Farár je povinný starať sa, aby sa Božie slovo celostne hlásalo tým, ktorí sa nachádzajú vo farnosti; preto má dbať o to, aby laickí veriaci boli poučovaní o pravdách viery najmä homíliou, ktorú treba konať v nedele a prikázané sviatky, ako aj katechetickou výukou, a má rozvíjať diela, ktorými sa napomáha evanjeliový duch aj vo vzťahu k sociálnej spravodlivosti; osobitnú starostlivosť má venovať katolíckej výchove detí a mládeže; má sa aj za spolupráce veriacich všemožne usilovať, aby sa evanjeliové poslanstvo dostalo aj k tým, ktorí zanechali uplatňovanie

³⁰ J. Kulisz, *Eucharystia sakramentem jedności w rozumieniu Teilharda de Chardin*, in: „*Studia Theologica Varsaviensia*” 2000, roč. 38, č. 2, s. 141.

³¹ Por. M. Kováčik, *Evanjelizácia ako prvá etapa budovania farnosti*, in: *Nová evanjelizácia II*, Bratislava 1993, s. 87.

³² Por. J. Kyselica, *Odovzdávať vieru v súčasnej spoločnosti*, Trnava 2006, s. 90.

náboženstva alebo nevyznávajú pravú vieru“ (KKP kán. 528 § 1). Kódex celkom jasne hovorí o tom, že farár často nemôže osobne zvládnuť v plnej miere všetky spomenuté povinnosti, preto ho nasledujúci kánon zaväzuje: „Farár má uznávať a napomáhať vlastný diel, ktorý majú v poslaní Cirkvi laickí veriaci, podporujúc ich združenia s náboženskými cieľmi. Má spolupracovať so svojím biskupom a s presbyterióm diecézy a vynasnažovať sa, aby sa veriaci starali o farské spoločenstvo, aby sa cítili členmi tak diecézy, ako aj celej Cirkvi a aby sa na dielach, ktoré toto spoločenstvo majú napomáhať, zúčastňovali alebo ich podporovali (KKP kán. 529 § 2).

Dôležité je však aj subjektívne hľadisko osoby, v tomto prípade správcu farnosti, či vníma potrebu zmeny vo svojej pastoračnej práci. Motivácia k zmene je ako na to vo všeobecnosti upozorňuje teória manažmentu rozhodujúca pre plánovanie a rast v organizácii. Platí to aj vo farnosti, ako to výstižne charakterizoval biskup Rábek, ide o evanjelizáciu kňazov. Motivovaný správca farnosti si uvedomuje potrebu zmeny a hľadania prostriedkov na jej uskutočnenie. Tu už môžu nastúpiť základné funkcie manažmentu, ktorými sú: plánovanie; organizovanie; vedenie ľudí; kontrola³³.

Nemožno povedať, že by nejaká farnosť nefungovala, no vždy je možné, aby fungovala lepšie tak, ako v osobnom duchovnom živote je vždy možný rast, tak isto je to možné aj v živote farského spoločenstva. Aj rozvoj života farského spoločenstva sa javí určitý cyklický proces, v ktorom sa popri duchovných prostriedkoch možno inšpirovať aj zásadami manažmentu kvality. Manažérstvo kvality sa zakladá na uplatňovaní praxou overených teoretických konceptov. Univerzálny model pre zlepšovanie kvality ponúkol W.E. Deming v podobe tzv. PDCA – cyklu ako cyklický nepretržitý proces, pozostávajúci z týchto krokov:

- P (plan) – plánovanie (analýza situácie, vypracovanie plánu, stanovenie kontrolných bodov).
- D (do) – vykonanie (oboznámenie a tréning pracovníkov, realizácia plánu).

³³ Por. J. Mihok, P. Trebuňa, *Základy manažmentu*, Košice 2009, s. 20.

- C (check) – preskúšanie (monitorovanie situácie, zistenie splnenia plánovaných cieľov).
- A (act) – zlepšenie a následná štandardizácia pri súlade skutočnosti s plánom, resp. návrat k „P“ a „D“ pri nesúlade skutočnosti s plánom³⁴.

Plánovanie je teda „osou“ riadenia. Je to proces, ktorého výsledkom má byť plán s tromi základnými zložkami: ciele, ktoré sa majú dosiahnuť; špecifikácia činností potrebných na dosiahnutie cieľov; prepočet (odhad) zdrojov potrebných na uskutočnenie činností. Všeobecné ciele, činnosti a prostriedky sú pomerne jasne stanovené v cirkevných dokumentoch a v *Kódex kánonického práva*, no je potrebné rozmeniť ich na drobné konkrétne aktivity vo farnosti. Kódex ukladá farárovi alebo správcovi farnosti povinnosti, ktoré nemôže sám uskutočniť, no zároveň mu predkladá aj vnútorné zdroje farnosti, ktoré mu môžu a majú v tom pomáhať, sú to veriaci laici, ktorí majú byť členmi farskej pastoračnej rady a tiež majú nezastupiteľné miesto v tom, aby sa ohlasovanie Božieho slova dostalo k tým, ktorí zanechali uplatňovanie náboženstva alebo nevyznávajú pravú vieru, ktorí sú v ťažkých životných situáciách ako chudobní, utrápení, osamelí, vyhnaní z vlasti a takí, na ktorých doliehajú osobitné trápenia. Sú to tiež manželia a rodičia, ktorí by mali mať podporu pri plnení svojich povinností, a v rodine má podporovať vzrast kresťanského života ako aj tí, ktorých katolícke manželstvo stroskotalo. Napokon, aby sa nik z členov farnosti necítil opustený, ale zahrnutý láskou veriaceho spoločenstva (porov. KKP kán. 526 až 537).

Ten istý kódex poskytuje aj dosť možností na kontrolu, bez ktorej nefunguje efektívne plánovanie, ktoré by viedlo k zmene. Spomenuli sme na začiatku vyjadrenie respondenta, správcu farnosti, pastoračnému plánovaniu chýba kontrola. Manažment považuje kontrolu za dôležitý prostriedok dosahovania stanovených cieľov. Aj v tejto oblasti *Kódex kánonického práva* predkladá veľmi účinný systém kontroly. Podľa neho je povinnosťou biskupov každých päť rokov

³⁴ Por. E. Dudzinská, P. Budaj, Š. Vitko, *Manažment v sociálnych službách*, Prešov 2009, s. 225.

vykonať návštevu *Ad Limina Apostolorum*, pri ktorej navštívia jednotlivé kongregácie a napokon sú prijatí na súkromných a spoločnej audiencii u Svätého Otca (por. KKP Kán 400 § 1.) „Biskup je viazaný každoročne vizitovať diecézu, buď celú, alebo jej časť tak, aby aspoň každých päť rokov vykonal vizitáciu celej diecézy sám, alebo ak by bol zákonne hatený, cez biskupa koadjútora alebo pomocného biskupa, alebo generálneho či biskupského vikára, alebo cez iného presbytera. Biskup si smie pri vizitácii vyvoliť za sprievodcov a pomocníkov klerikov, akých chce“ (KKP Kán. 396). Pre tieto vizitácie majú biskupi vypracované dotazníky, ktoré však nie sú celkom dôsledné v kontrole všetkých povinností správcov farností. Tu vidíme priestor na zlepšenie, ako príklad by sme mohli uviesť Žilinskú diecézu. Nič však nebráni v tom, aby bola kontrola častejšia. Má možnosť poveriť dekanov vizitáciou farností svojho obvodu (por. KKP Kán. 555 § 4). Teda pastoračné plánovanie by mohlo byť nielen možné ale aj efektívne, žiadalo by si to viac tepezlivosti.

* * *

Budúcnosť bude závisieť od dobrej spolupráca kňaza s laikmi, ako si to žiada Kódex a ako sa to videlo potrebné už pred Druhým vatikánskym koncilom. V štyridsiatych rokoch dvadsiateho storočia na Slovensku požehnané účinkovali Mariánske kongregácie, ktoré boli zamerané nielen na vlastné posväcovanie ale aj na posvätenie iných, čiže apoštolát³⁵. Očakávalo sa, že duchovní správcovia poskytnú členom kongregácií potrebnú apoštolskú formáciu po duchovnej aj intelektuálnej stránke a samotná kongregácia im poskytne zázemie živého spoločenstva³⁶.

Napokon mi nedá pripojiť niekoľko starých, ale myslím osvedčených rád pre duchovných správcov Mariánskych kongregácií. „Často sa stáva, že práve tí chlapi sú najsúcejší vytvoriť elitu, čo prézesovi robia

³⁵ Por. *Ako utvoríme elitu svetských vodcov*, in: „Prézes“ 1940–41 roč. 1. č. 2. s. 116–119.

³⁶ Por. Čnosti kongreganistu – apoštola, in: „Prézes“ 1940–41 roč. 1. č. 3. s. 189; tiež *Návrh na ročný program pre študentské Mariánske kongregácie*, in: „Prézes“ 1941 roč. 2. č. 1. s. 28.

najviac »starostí« svojou neposednosťou a huncútstvom. Len ich treba vedieť získať zhovievavosťou a porozumením. Vtedy svoju junácku silu aj sami obetujú Kristovým ideálom³⁷. Farnosť už nemôže byť beztvorou masou, ale potrebuje spomedzi laikov vodcovské osobnosti, ktoré strhnú masu a tvoria určitú elitu. „Kto sa zo zásady zrieka elity, zrieka sa masy“³⁸.

Kňazom vo farskej pastorácii pri súčasnom vanutí Ducha Svätého v Cirkvi je osobitne inšpiratívny postreh: „Nie tá kongregácia je najlepšia, kde prézes chce alebo musí všetko sám robiť. Práve naopak. Prézes tam má byť ako »Duch Boží, vznášajúci sa nad vodami«. Najideálnejší je prézes, čo všetko spravuje tak, že všetkým dá pracovať. Dobrý prézes nechce využiť svoje práva. Jeho úsilím je na zodpovedné miesta v kongregácii vybrať takých členov, čo si zaslúžia dôveru a pritom vedia samostatne pracovať. (...) Teda dajme čím väčšiemu množstvu možnosť pracovať“³⁹. To bude aj spôsob ako sa oživí farský život a farnosť sa stane spoločenstvom spoločenstiev.

Rezumé

V Cirkvi na Slovensku bolo realizovaných niekoľko celoplošných premyslených iniciatív: v deväťdesiatych rokoch 20. storočia „Desaťročie duchovnej obnovy“, dva „Pastoračné a evanjelizačné plány katolíckej cirkvi na Slovensku pre roky 2001-2006 a 2007-2013“. Na úrovni diecéz sa uskutočnili diecézne synody v diecézach Banská Bystrica, Košice, Spiš, Ordinariát ozbrojených síl a ozbrojených zložiek Slovenskej Republiky. Ďalšie iniciatívy vyvinuli Teologická fakulta Trnavskej univerzity na intelektuálnom poli organizáciou série desiatich sympózií „Nová evanjelizácia“ v rokoch 1992-2001 a rehole a hnutia katolíckych laikov. Napríklad: saleziáni evanjelizačný festival gospelovej hudby „Lumen“ v Trnave, tento rok bol už 24. ročník, františkáni „Centrum novej evanjelizácie sv. Jána Pavla II.“ v Beckove, laici Spoločenstvo pri dome sv. Martina v Bratislave, iniciatívy obnovy v Duchu Svätom a ďalšie. Ukázalo sa, že celoplošné iniciatívy mali viacero nedostatkov: priveľké očakávania a slabá spätná väzba. Diecézne iniciatívy

³⁷ *Potreba našej doby a MK*, in: „Prézes“ 1940–41 roč. 1. č. 4. s. 239.

³⁸ Tamže, s. 240.

³⁹ Tamže, s. 243.

rozprúdili diskusiu a zastali pri vytvorení dokumentov, chýbala u väčšiny kňazov potreba uskutočniť nejaké zmeny vo svojej farnosti. Životaschopnými sa ukázali iniciatívy reholí a laikov, ktoré vyrástli spontánne, s tichou podporou biskupov. Kľúčovú pozíciu v novej evanjelizácii vo farnosti majú kňazi, podľa toho či podporujú apoštolát laikov, alebo ho brzdia. Už v štyridsiatych rokoch si to uvedomovali v ústredí Mariánskych kongregácií, že ich duchovní správcovia, prézesi, môžu život kongregácie podporovať ale aj hatiť. Zdá sa, že to platí aj dnes o mnohých farnostiach, kde kňaz je kľúčovou osobou pre naštartovanie novej evanjelizácie, či pastoračného obrátenia.

Summary

Several well planned nationwide initiatives have been implemented in the Slovak Catholic Church. The most significant of them are “The Decade of Spiritual Renewal” in the 1990s and two “Plans for Pastoral Care and Evangelization of the Catholic Church in Slovakia for the years 2001-2006 and 2007-2013.” At the level of the dioceses diocesan synods were held in the dioceses of Banská Bystrica, Košice, Spiš, and the Ordinariate for the Armed Forces and the Armed Corps of the Slovak Republic. In the field of intellectual apostolate important initiatives were undertaken by The Faculty of Theology of Trnava University that organized a series of ten symposia on New Evangelization held in the years 1992-2001 as well as by various religious orders and Catholic lay movements. Among the examples of such initiatives are the Salesian evangelizing festival of gospel music “Lumen” in Trnava (its 24th edition was held this year), the Franciscan “New Evangelization Centre of St. John Paul II” in Beckov, Lay Community at St. Martin’s Cathedral in Bratislava, the initiatives of the Renewal in the Holy Spirit Movement and much more. It appears that nationwide initiatives had a number of shortcomings: they arouse excessive expectations and provided poor feedback. Diocesan initiatives triggered a lively debate which unfortunately only led to producing documents since the majority of priests did not perceive any need to implement the proposed changes in their parishes. In comparison with them, the initiatives of religious orders and laypeople which arouse spontaneously with a tacit support of the bishops proved to be much more viable. Priests are the key players in the new evangelization in parishes and its success depends on whether they support or hinder the lay apostolate. As early as in the 1940s the staff of the main office of Marian Congregations realized that their priests having the functions of spiritual directors and

chairmen of local Congregations can support but also hinder their life. It appears that even today this holds true for many parishes where the priest is a key person in starting the processes of the new evangelization and pastoral conversion.

Kľúčové slová: farské spoločenstvo, správca farnosti, evanjelizácia, laický apoštolát, charizmy

Key words: parish community, parish priest, evangelization, lay apostolate, charisms

Bibliografia

- Ako utvoríme elitu svetských vodcov*, in: „Prézes“ 1940-41 roč. 1. č. 2., s. 116–119. *Buletin festivalu Lumen 2016*, <http://www.fln.sk/2016/wp-content/uploads/buletin-festival-web.pdf> [13.7.2016].
- Centrum novej evanjelizácie Beckov*, http://cne-beckov.sk/sk_SK/ [13.7.2016].
- Dokumenty Druhej synody spišskej diecézy*, Spišská Kapitula 2011.
- Dolinský J., *Cirkevné dejiny Slovenska II*, Trnava 2002.
- Dolinský J., *Alternatívne vzdelávanie a výchova mimo fakulty a seminára*, in: *Katolícka bohoslovecká fakulta v Bratislave 1936-1989*, Trnava 2011, s. 196–206.
- Dolinský J., *Arcibiskup Eduard Nécsey – život stálej adorácie*, in: „*Viera a život*“ r. 23, č. 3, 2013, s. 27–30.
- Dolinský J., *Biskup Róbert Pobožný: úsilie o pokoj a jednotu v ťažkej dobe*, in: „*Viera a život*“ r. 22, č. 6, 2012, s. 34–37.
- Dubovský J. M., Fedor M., Chalupecký I., Krapka E., Mikula V., Povala G., Radváni H., Šimončíč J., *Dejiny Spoločnosti Ježišovej na Slovensku*, Trnava 1990.
- Dudzinská E., Budaj P., Vitko Š., *Manažment v sociálnych službách*, Prešov 2009.
- Đurica J., Kyselica J., *Od prípravy synody o novej evanjelizácii po jej uvádzanie do života*, Trnava 2014.
- Judák V., *Historický prierez desaťročnej činnosti Konferencie biskupov Slovenska*, in: *Katolícka cirkev na Slovensku*, www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/konferencia-biskupov-slovenska/p/historicky-prierez [13.7.2016].
- Katolícka charizmatická obnova*, in: <http://www.kcho.sk/obnova.php> [13.7.2016].
- Korec J. Ch., *Od barbarskej noci*, Bratislava 1990.

- Kováčik M., *Evanjelizácia ako prvá etapa budovania farnosti*, in: *Nová evanjelizácia II*, Bratislava 1993, s. 87–90.
- Kulisz J., *Eucharystia sakramentem jedności w rozumieniu Teilharda de Char-
din*, in: „*Studia Theologica Varsaviensia*“ 2000, roč. 38, č. 2, s. 137–146.
- Kyselica J., *Odovzdávať vieru v súčasnej spoločnosti*, Trnava 2006.
- Martindom Spoločenstvo pri dóme sv. Martina v Bratislave*, http://www.martindom.sk/index.php?id=377&type=md_main_menu&t=7 [13.7.2016].
- Matulník J., a i.: *Analýza religiozity katolíkov na Slovensku: Poznatky zo sociologického výskumu*, Trnava 2008.
- Matulník J., *Analýza religiozity mladých katolíkov na Slovensku: Poznatky zo sociologického výskumu*, Trnava 2014.
- Mihok J., Trebuňa P., *Základy manažmentu*, Košice 2009.
- Pupík Z., Žuffa J., *Vidieť, hodnotiť konať, Pastoračné plánovanie vo farnostiach*, Trnava 2015.
- Rábek F., *Kristovo poslanstvo (téma duchovnej obnovy na máj)*, in: „*Slovo Dvojtýždenník gréckokatolíckej cirkvi*“ roč. XXIV. 1992, č. 10 s. 3–4.
- Rábek F., *Farnosť – miesto a východisko evanjelizácie*, in: *Nová evanjelizácia. Zborník sympózia s medzinárodnou účasťou II: ročník*, Trnava 1993, s. 134–140.
- Rábek F., *Dekrét o vyhlásení synody. Marianka: Ordinariát ozbrojených síl a ozbrojených zborov Slovenskej republiky 2015*, http://www.ordinariat.sk/data/files/3085_dekret-o-vyhlaseni-synody.pdf [13.7.2016].

Prof. ThDr. Ladislav Csontos SJ, PhD. vyštudoval odbor matematika a deskriptívna geometria na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Filozofiu a teológiu študoval na tajne pôsobiacom jezuitskom teologickom inštitúte na Slovensku. Doktorát posvätnéj teológie na Rímskokatolíckej cyrilometodskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave v roku 1995 a v roku 2001 riadnu profesúru na Cyrilometodějskej teologickej fakulte Univerzity Palackého v Olomouci. Pôsobí na Teologickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave so sídlom v Bratislave, kde prednáša logiku, antropológiu a filozofiu kultúry, vedecký výskum sústreďuje na otázky pastoračné rodiny zvlášť katolíkov, ktorí žijú v iregulárnych situáciách. Má za sebou bohatú publikačnú činnosť, ktorá obsahuje viac ako štyristo pozícií. Kontakt: Trnavská univerzita, Teologická fakulta, Kostolná 1, P.O. Box 173, SK-81499 Bratislava, Slovenská republika e-mail: ladislav.csontos@truni.sk.